

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSA.

Az után a nagy megerőltetés után, a melyet műiparosaink kifejtettek, hogy a párisi világkiállításban méltó részt vehessenek, szinte természetesnek látszott, hogy a mostani karácsonyi kiállítás mennyiség és minőség dolgában is a megelőzőnél valamivel gyengébb lesz. Meg kell ugyanis gondolnunk azt, hogy a párisi világkiállítás éppen a művészet terén sok tekintetben valóságban felforgató hatású volt s hogy a kiállítás óta még csak olyan rövid idő múlt el, hogy ennek a forradalomnak eredményeit még nem lehetett valósággá átváltani. Mindamellettt azt látjuk, hogy a mostani karácsonyi kiállítás is haladásról tanúskodik, még pedig legkivált abban, hogy a benne résztvevők következetesen egy cél felé, a modern stílus felé törekednek. Ennek a jelenségnek iparművészetünk jövőjére való tekintettel föltétlenül örülnünk kell, mert arról tesz tanúságot, hogy megvannak nálunk az iparművészet igazi virágzásához szükséges művészeti előfeltételek s hogy csakis az anyagi támogatáson fog múlni: elérjük-e, nem-e, nemsokára azoknak a törekvéseknek célpontját?

Már pedig ennek az anyagi támogatásnak lehetősége alaposan meggyarapodott azóta, hogy a kereskedelmi miniszter a maga ismeretes nagyjelentőségű rendeletével az iparművészeti társulatnak eddig rendelkezésére volt anyagi erőt olyan tetemesen megnövesztette. Ámbátor ezután sem rendelkezünk, még megközelítőleg sem olyan eszközökkel, a milyenekkel más államokban az iparművészetet istápolják: most már a meglevő eszközökkel is sok jót cselekedhetünk. Csak ügyet kell majd vetni rá, hogy a most meg-

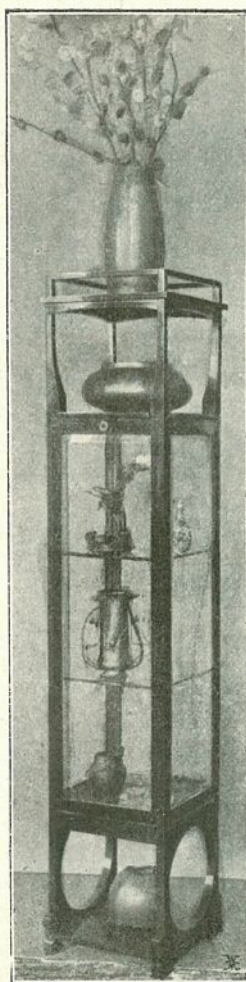
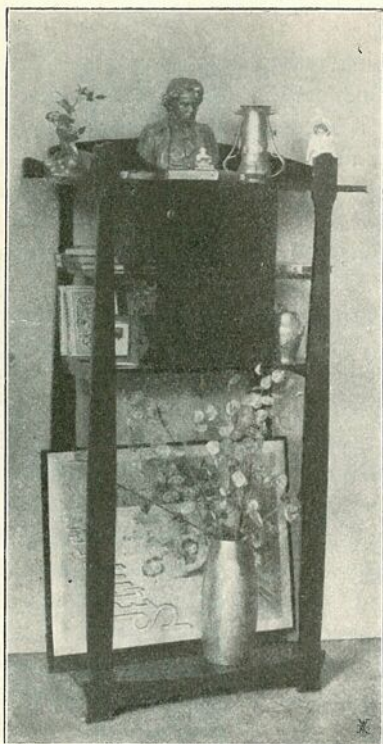
nyíló segély források mellett is művészeink és iparművészeink szabadon követhessék egyéni meggyőződésüket. Mert ezen a téren is, a szabadság az egészséges fejlődésnek első feltétele. Nem vezetne az jóra, ha a művészeknek az iróasztal mellől szabnák meg az útjukat, hanem módot kell nekik adni, hogy a maguk lelkével megkeressék a — maguk útját.

Az anyagi támogatásnak nem lehet egyéb célja, mint megakadályozni azt, hogy valamely tehetség anyagi bajok miatt félúton megakadni és ott megmaradni kényszerüljön. Az, hogy az út végén mi van, ma még nagyon is bizonytalan dolog.

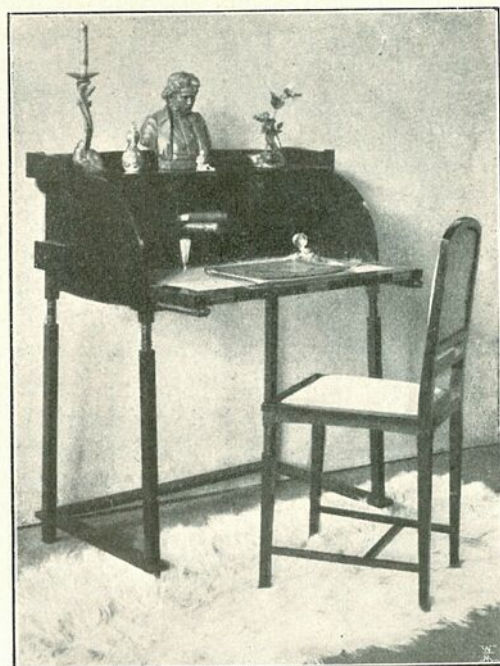
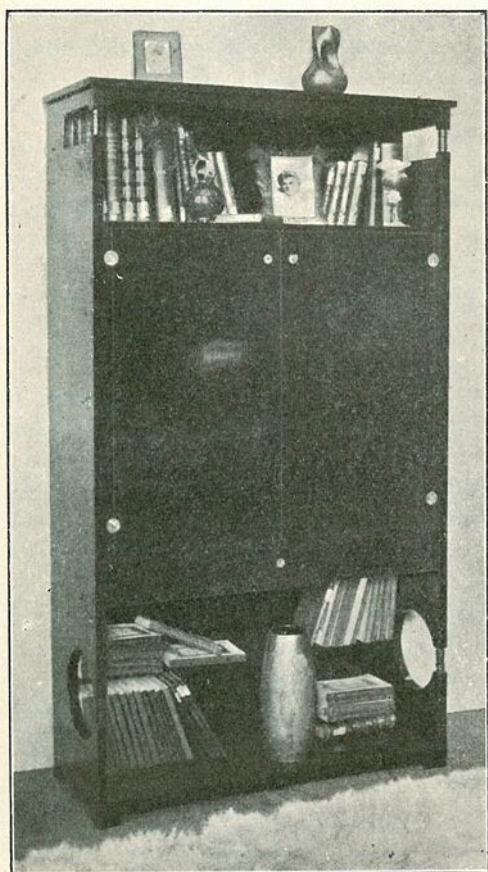
Nos, igaz, ma még mint a külföldi kulturának hozzátartozéka tűnünk fel, de erős a bizodalom, hogy leküzdve minden nehézséget, megküzdve, a még sokfelől tapasztalható közönnyel, máris ráléptünk arra az útra, a mely a sajátos magyar kultúra és remélhetőleg majdan a sajátos nemzeti stílus felé visz. Ezt a bizodalमत alapítom először is arra, hogy minden külföldi áramlat, ha hozzánk elhat, itt nálunk önkéntelenül átformálódik és szokásainkhoz, jellemünkhöz, látásunkhoz, érzésünkhöz, a magyar földhöz és magyar éghöz valamelyest alkalmazkodik. Ha manapság akár X, akár Y az egyik vagy a másik külföldi iskola vagy irány recipéje szerint dolgozik, bizonyosra vehető, hogy néhány esztendő múltán munkájának már magyar bélyege lesz. A dolgok természetéből folyik ez. Így történt csak néhány esztendővel ezelőtt Franciaországban is. A mikor ott megdöbbenve vették észre, hogy a francia műipar az elkerülhetetlen elzúllás útján van, hamarosan Angliába küldtek egész

NŐI BUDOIR ÉS ANNAK RÉSZLETE.
 TERVEZTE WIEGAND EDE.
 AZ ASZTALOS MUNKÁT KÉSZÍTETTE MICHL ALAJOS.
 A KÁRPITOS MUNKÁT BERNSTEIN SÁNDOR.

RÉSZLETEK
WIEGAND EDE
NŐI BUDOIRJÁBÓL.
AZ ASZTALOS MUNKÁT
KÉSZÍTETTE
MICHL ALAJOS,
A KÁRPITOS MUNKÁT
BERNSTEIN SÁNDOR.

sereg fiatal tehetséget, a mely a műiparnak szentelte volt magát, hogy ott lásson és tanuljon. A mikor ezek a fiatal emberek megint haza kerültek, egészen angolosan dolgoztak és egy ideig úgy látszott, hogy a modern francia műipar az angol műipar fiókjának készül. De már két-három esztendő múlva az angománián keresztül tört az eredeti francia jellem és ma már annyira kifejezetten francia jellegű a francia műipar, hogy már csak elemzéssel lehetne benne az angol alapot, a melyből kiindult, kimutatni. Így történik majd, noha lassabban, nálunk is.

A második jelenség, a mely a jövő dolgában biztat, az, hogy az építészetben, noha még kész magyar nemzeti stílusunk nincs, de *Lechner* Ödön teremtő genieje kegyelméből már is mutatkozik ennek a stílusnak erős, egészséges kezdete. Minden igazán tartós stílus az építészetből indult ki, mert hiszen az építészet minden művészetnek a kerete, a mely szinte rájuk készerít formát is, kifejező módon is. Sajnos, hogy eddig nemcsak félreismerték, de egyesek még ki is nevelték a magyar építőstílusra való törekvést. Hanem azért e törekvések diadalmaskodni fognak, mert a fiatal tehetségek a szolgálatába szegődtek. Az ő diadaluk a magyar nemzeti stílusnak minden művészetben, tehát az alkalmazott művészetben is, a diadala. Azt azonban nem szabad szem előtt téveszteni, hogy az ilyen stílust nem lehet elméletileg és apriorisztikusan megszerkeszteni, hanem úgy kell utólag a műalkotásokból, hogy úgy mondjam, kikonstruálni. Az okos kritikus pedig, ha a hazai művészetet a nemzeti jellem dolgában akarja megbírálni, ne az egyes műveket vizsgálgassa, hanem kísérje figyelemmel valamennyi művészeti jelenségnek összességét, kutassa közös vonásaikat és azt is, hogy megegyeznek-e és mennyire egyeznek magyar népiességünk és magyar népjellemünk vonásaival? Csakis így válthatja föl a reménységet és a bizakodást annak a pozitív megismerése,

hogy útban vagyunk-e az egységes nemzeti stílus felé? Ezt a módot akarom követni a karácsonyi kiállítás megítélésénél, a mely íme itt következik.

*

Attérek a kiállítás részletes ismertetésére. Kezdem csakúgy, mint a megelőző esztendőknél, a bútoros munkával.

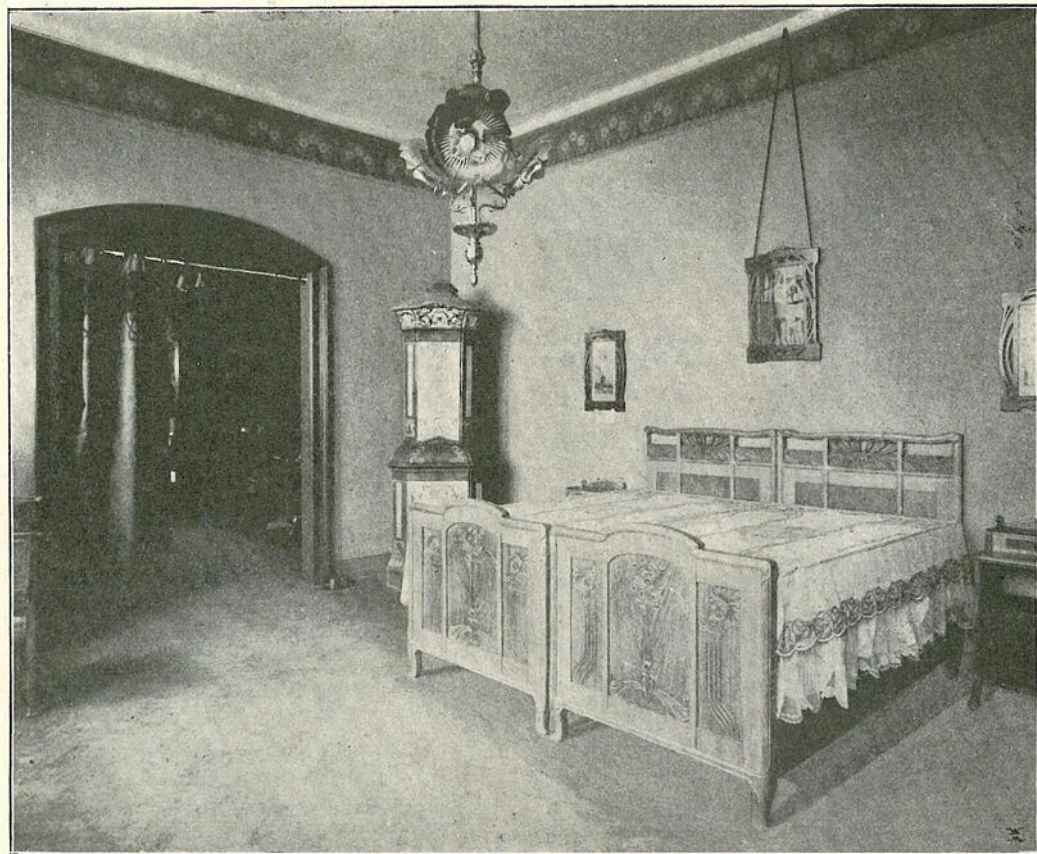
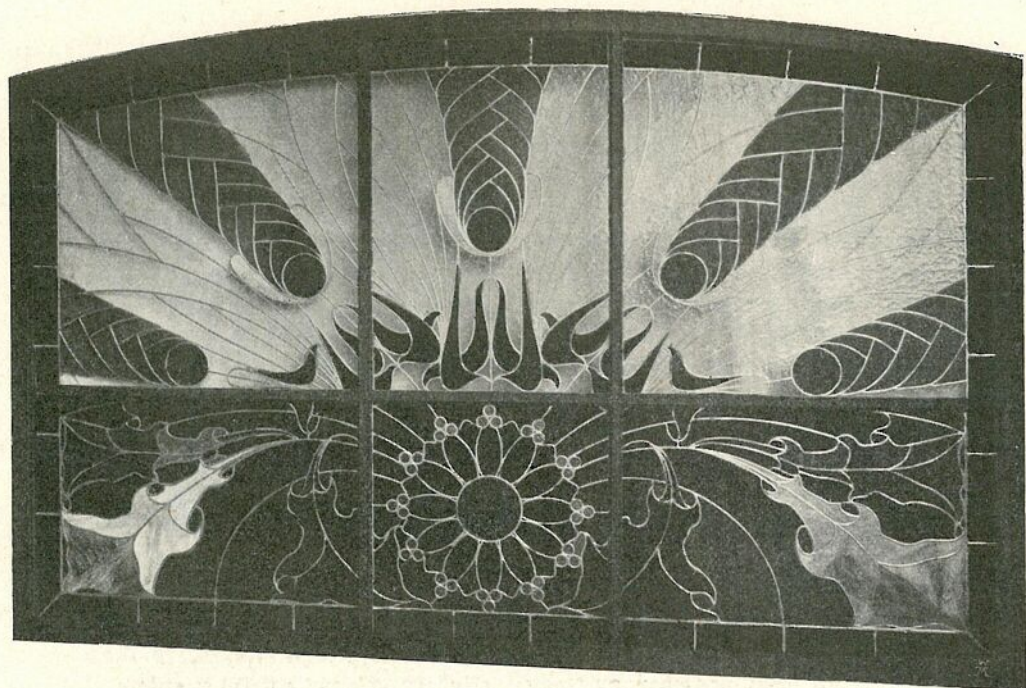
Nagy figyelemre méltó a *Wiegand* Ede boudoirja. A fiatal művész, a kinek rajzai nemcsak idehaza, de a külföldön is több ízben feltűntek, ezúttal a kiállított szobája bútorainak egyszínű, piros, hangulatos tónust adott. A bútor fényezésében és a fal kárpitban a vörös szín három árnyalatban mutatkozik és harmonikusan illeszkedik ebbe a tónusba a pamlag- és székáthuzatok szürke színe. A művésznak a szobája tónusaival sikerült a boudoirnak valamelyes exotikus hangulatot adnia. Talán ez az oka annak, hogy az egyik-másik jóízű embernek a boudoir nem tetszik úgy, a hogy megérdemelné. Hanem ez a boudoir nem a polgári asszonyok mindennapi világának készült, hanem inkább túlon-túl ideges félszüzek flirtjének. De még ha erre nem is vagyunk tekintettel, az a boudoir nemcsak egyes sikerült részeivel, hanem e részek harmonikus, egymáshoz illő voltával bőségesen rászolgált a tetszésre. *Wiegand* a maga munkáiban szinte puritán egyszerűsége törekszik. Került minden fölösleges cafrangot, cifraságot s a legmodernebbek mintájára csakis a konstrukcióval akar hatni. A bútorai ezért persze egy kissé kemények, egyes vonalú jellegűek, hanem ezt a keménységet megnyíhíti a majdnem miniatűrben tartott formák szelidsége és a sok szögletet és egyenes vonalat kissé tompító piros tónus hangulata. Kifogásom van az ellen, hogy egyes részek, például a szekrény lába és az íróasztal oldala lombfűrész munkaszerűek. Ezt a módot *Olbrich*nél is roszszalom, bármennyire nagyrabecsülöm is máskülönb. Azt a vélekedést, hogy a pamlagnak azzal a kis szekrényvel való

bevégzése nagyon keményen és józanon hat, nem ismerhetem el helyesnek. Hiszen ez a pamlag nem arra való, hogy rajta háljanak, hanem arra, hogy jókedvű csevegők üljenek rája. Teljes elismerés illeti meg az egyéb munkái révén is ismeretes és jó hírű Michl Alajos-féle műhelyet, a melyben ezt a boudoirt készítették. Egy-két csekélységet nem tekintve, — például az íróasztal lábainak beillesztését — a művész intencióinak, nézetem szerint a technikai munka teljesen megfelelt. De a kárpitos munka is, a melynek Bernstein Sándor volt a mestere, kifogástalan. Javára válik a boudoirnak az is, hogy nagyon olcsó. Nem kerül többé 550 forintnál, a mahagoni-szerű fényezés nélkül pláne csak 400 forintba.

Egész sor szobaberendezést állított ki ezúttal is *Horti* Pál professzor. Nagy örömmel figyelem meg ennek a szorgalmas művésznek a fejlődését. Minden kiállítás önállóbbnak mutatja be a művészetét. Javaereje azelőtt a diszítő részben nyilvánult, a melyre vonalainak széles, eredeti lendülése sajátos bélyeget nyomott. Néha persze vagy nagyon egyhangúvá, vagy illogikussá lett, a mikor a szerkezetet a diszítésnek alárendelte. Ma már ezeket a hibákat Horti jórészt túl van, már behatolt ő is a szerkesztés titkaiba. Örülök annak is, hogy nem csábította el magát sem a franciák példája által, a kik tudvalevőleg minden bútor-darabból eredeti műtárgyat csinálnak, a melynek piece unique-nek kell lennie, sem a bécsi kapriciózus modora által, a mely ugyan, ha olyan Olbrich-, Moser- vagy Hoffman-fajtájú művészek természetének nyilvánulása, igen kedvesen, gyönyörűségesen hat, a mely azonban, ha egyedülvalónak fogadja el, olyan túlzásokat szokott megérlelni, a melyeket az úgynevezett szecesszió kellemetlen részében sűrűn láthatunk. Horti szerencsésen inkább az angoloknak és Van der Velden-nek józanon logikus szerkezeti elveihez tartja magát.

Hogy Hortinak ezúttal nem sikerült minden interieurje és annak minden részlete, annak oka jórészt az lehet, hogy az ezidei karácsonyi kiállításra nemcsak magának kellett rendkívül sietve dolgoznia, hanem így kellett dolgozniok a vezetése mellett dolgozó iparosoknak is, úgy, hogy több dologban nem felelhetek meg a művész intencióinak.

Az idén legjobb munkájának a hálószobát tartom, a mely teljes ellentéte a Wiegand boudoirjának. Ha emennek demi-vierge hangulata volt, úgy abból a jóra való polgári osztály patriarkális, becsületes hangulata árad. Ez a hálószoba mintha csak arra volna rendeltetve, hogy benne a társadalom becsületes, igaz támaszainak derék nemzedéke megfogamzzék. Ezt a hangulatot Horti igen jeles módon juttatja kifejezésre. A szobának alig van valamely színhangulata. A bútor barna deszkázása valamivel halványabbra pácolt kereteivel, a kárpitos bútorok bágyadtan lila áthúzatokkal a jó gazdaszonyi tisztaság benyomását keltik. Minden háziasszony bizonyára megörülne neki, ha a bútorok belsejének márvány-szerű, csillogó, ragyogó tisztaságát meglátná. Szerencsésen választotta Horti erre a célra a magyar körisfát. Nagyon szép a bútor táblázatainak dekorációja is, a mely a maga egész lapos, mélyítve faragott virágdíszével megmaradt a stilizálás és naturalizmus között az arany középúton. Gyakorlati egyszerűségével kiválik a nagy szekrény és a tükrös tolette; mind a kettőért akármelyik jó gazdaszony, de akármelyik divathölgy is irigyelheti a gazdáját. Ez a szoba a maga ragyogó hatását részben Jaiser és Tóth kifogástalan asztalosmunkájának is köszönheti. Az ágyfalak keretezésében mégis valami kis hiba mutatkozik. Horti bizonyára rajtuk a kétszeresen hajtott vonallal a kézzel modellált fának hatását akarta kelteni, hanem a munkás keze követte a régi szokást és barokkfaragást csinált belőle. A jó hatást pompásan egészítik ki a jelesen dolgozott ágytakaró és ván-

ÜVEGMOZAIK ABLAK.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE WALTHER GIDA.

HÁLÓSZOBA.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE JAISER ÉS TÓTH.

ÖLTÖZŐ SZEKRÉNY.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE JAISER ÉS TÓTH.

kosok, a melyeknek applikáció-hímzései Lustig Eszti és Neményi Hermin műtermében készült. Csak a kályha hat kissé zavarólag, mert nagy, tömör formáihoz mérten a gyöngéd hajlású vonaldísz nagyon is könnyű.

Csak olyan kitűnő, mint ez a hálószoba, az előcsarnok (hall) is. Ebben mindennek sötétebben barna tónusa és bizonyos egyszerű, széles józansága van. Különösen jól sikerültek benne a székek, a melyek nemcsak, hogy jól állanak és az ülők testéhez jól alkalmazkodnak, de könnyed, elegáns silhouettel is bírnak. Sajátos szépséget adnak a bútoroknak a széles tónusú organikus alkalmazott kapcsok, a melyeknek szinte folytatásuk az a fakonstrukció, a mely a kandallófülkéhez átmenetül szolgál. Hanem a kandallóval magával nem tudtam teljesen megbarátkozni, mert azt tartom, hogy a belső cserépréteg a csarnok jellegéhez képest nagyon is tarka, s hogy a kandalló egész diszítése nagyon is kicsinyes és szakgatott az egész helyiség nagy és egyszerű vonalainak közepette. Hoser Viktor órája nekem nagyon is újnak, gyárból kerültnak tetszik. Az ember sehol sem látja rajta a kézimunka nyomát és amolyan tucatmunka benyomásával távozik tőle. Igen jók azonban a vertmívű tükörkeretek és Sárvári elektromos lámpája, valamint a Jancsurák készítette mosdó- és Gara Ármin applikált portiéreje.

A minden ízében kifogástalan asztalosmunkát Tálos Pál készítette.

Már nem ilyen egységes az ugyancsak Jaiser- és Tóth-készítette ebédlő-szoba. Az asztal a láb kitűnő megoldásával és alacsony székeivel — a melyeknél csak a támla felső részének kanyarított kihajlását mint nem szépet és fölöslegeset kárhoztatom — teljes dicséretre szolgált rá, de a pohárszék és a tálaló (kredenz) nem igen tud nekem tetszeni. Barna, csillogón fényezett betétjeinek egészen olyan a ragyogásuk, akár a barna bársony. Zavarólag, illogikusoknak hatnak; ugyanez áll a hátsó fal felső bevégzésé-

ről, a melyből három hajlott fapánt úgy nyúlik ki, mintha fűrészelés közben véletlenül ott feledték volna őket.

Az állóóra is egész sajátosságosan hat. Tömör, komoly és modern alsó része előkelő hajlással szinte megfijodva lendül fölfelé. Felső része azonban úgy hat, akár a tiroli faragott órák. Mintha valami modern karcsú szecessziós alak golyványakú hülyönc fejét hordaná. Igen jók azonban a csillár- és a fali gyertyatartók.

A szalónban Horti francia rokokót akarta modernizálni. Ez a próbálkozás nem is olyan illogikus, a milyennek első tekintetre látszik. Mert a rokokó és a modernség között szorosabbak a kapcsolatok, mint a milyeneknek azokat sokan tartják. Hanem azért Horti kísérlete ezúttal nem sikerült, a minek azonban talán az is oka lehet, hogy az egyes bútorarabokat négy különféle asztalosműhelyben, a Prohászkaéban, a Petrásovicseben, a Radóczéban és Trojánában készítették. Természetes dolog, hogy ezt nemcsak az interieurök egységessége sínylette meg, hanem a Horti-féle tervezetek intenciója is. Különösen elhibáztottnak tartom az üvegszekrényt, a mely nemcsak, hogy forma dolgában sehogyan sem illik az ülőbútorhoz, de úgynevezett fölépítés dolgában is rosszul hat, mert két felső oldalrészre majd olyan, mintha egy-egy véletlenül odakerült gyermekszék volna. Csinos forma és diszítés dolgában az ellenző, a melynek részben applikált, részben hímzett diszítéseit Obermayer-testvérek igen jól csinálták meg. Egyszerű, de elegáns is a csillár, a melynek csak merev, köcsöghalapszerű tulipánjai hatnak rosszul. Azt tartom, hogy a kandalló naturalisztikus magas domborművű virágbokréta-diszítése ugyancsak nem valami különösen sikerült.

De már teljes elismerés illeti Hortit úri szobájáért, a melyet Mahunka Imre igazán kitűnően készített el. A könyves-szekrény forma dolgában is, gyakorlati beosztás dolgában is sokkal sikerültebb mint a tavalyi. És sikerült a kis szekrény, úgyszintén

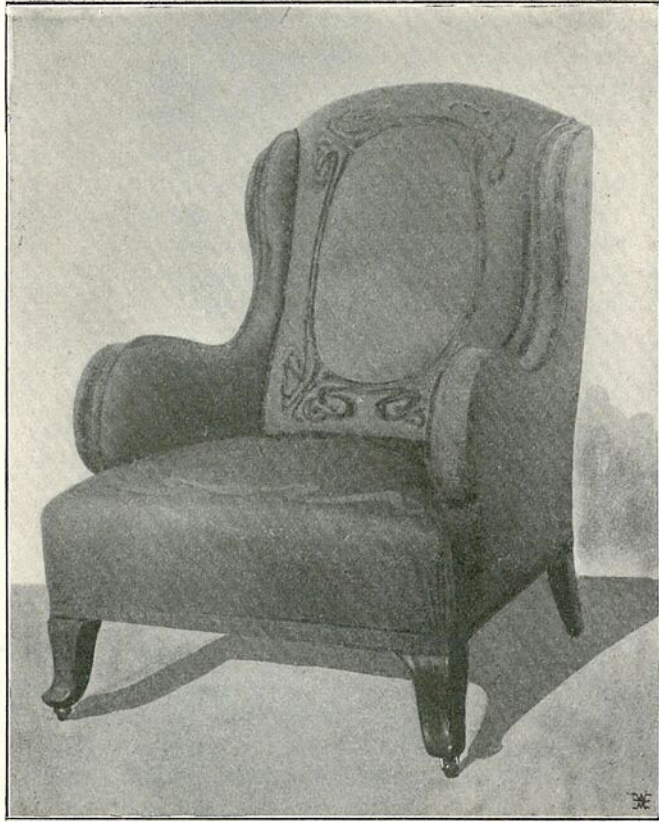
az íróasztal is, a melynek sokat kifogásolt üvegtábláját nem is tartom rossznak, mert hiszen télen be lehet fűdni takaróval, nyáron pedig az olyan embernek, a kinek sokat kell írnia nagyon jól esik, nem is szólva róla, hogy az ilyen asztaltáblát olyan könnyen és olyan alaposan lehet tisztán tartani, hogy minden gazdaszony valóságos ideálnak tarthatja. Csak az ellen van kifogásom, hogy Horti ezeken a bútorain néha ott is párkányfélét alkalmaz, a hol ezt sem a struktúra nem magyarázza, sem a harmonikus bevégezés nem teszi szükségessé. Azt sem tartom helyesnek, hogy bútorain az ajtó nélkül való fiúkéket hajlott vonalú fapántokkal foglalja körül, a mikor ezek a pántok se nem hordanak, se nem tartanak, se nem díszítenek semmit, hanem ellenkezőleg, ezeknek a fiúkéknak a használatát megnehezíti. Valóságos remekmű a kandalló, a melynek felső részé széles szalagornamensével olyan kifejezetten kézimunka jellegű, hogy szinte úgy hat, mintha nem is mesterember, hanem a művész maga modellálta volna. Igen csinos az a lángkoszorút imitáló ornamentum is a tűz fiúkéje körül, a melynek ércből való bevégezése ugyanazt a finom közvetlen modellálást látatja.

Igen eredeti és csinos az előszoba is a maga síma, de tartalmas egyszerűségével. A józan konstrukció élesen kidomborodik benne, a díszítő elemnek ellenben csak igen csekély szerepe jut az eredeti vasalásban és beégetett könnyű ornamentekben. Sajnos, hogy a munka nem olyan jeles, a milyent Mahunka Imre műhelyéből elvárhatunk.

Ennek a hat intériurnek üveglakairól, valamint a szövömkákról alább lesz szó, de teljes dicsérettel meg kell emlékeznünk a világító testekről. Részint *Kissling* Rezső és részint *Kulcsár* és társai gyáraikból valók. Mindkét cég épp annyi áldozatkészséggel mint szakértelemmel szegődött a modern iparművészet szolgálatába és azért nemcsak teljes elismerést, de hathatós támogatást is érdemel;

meg vagyunk győződve, hogy a becsületesen megérdemelt anyagi siker nem fog magára várni. Ugyanez áll *Taussig* Siegfriedre nézve is, a kinek műhelyéből a kitűnően dolgozott keretek kerültek ki.

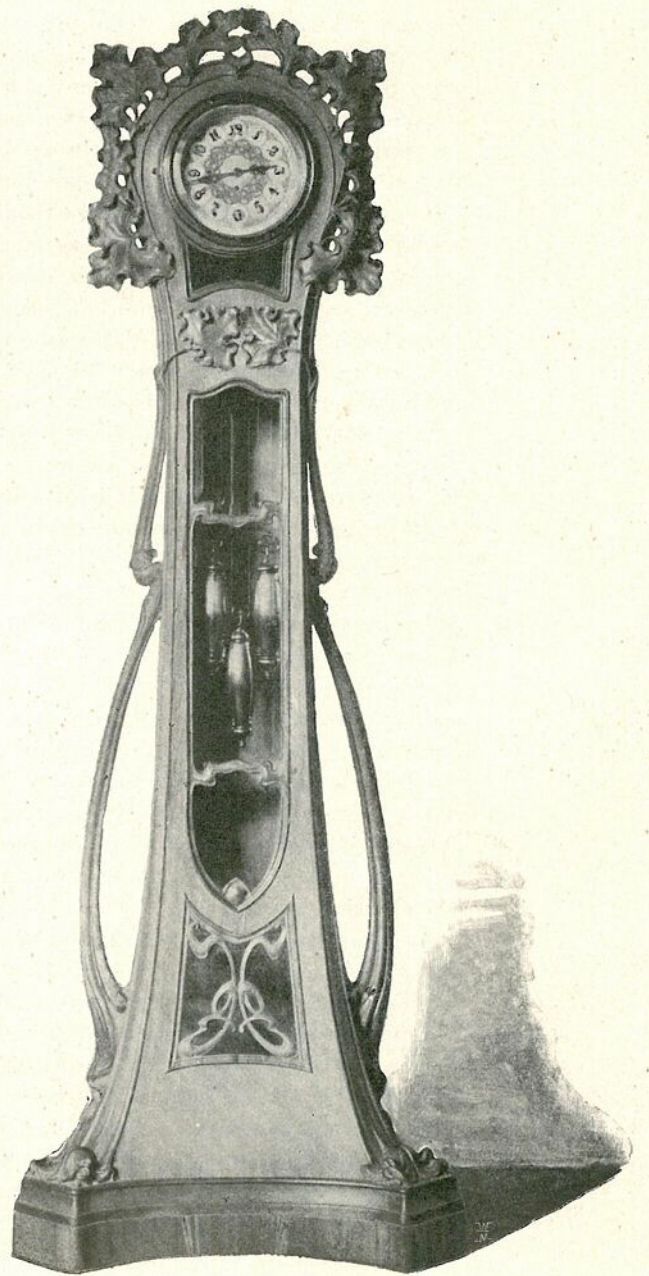
Ezen szobaberendezéseken kívül egyéb bútorok is vannak kiállítva, a melyeket különféle műhelyekben, saját ízlés szerint készítették. Majdnem mindezek a munkák a vonalozás tekintetében a modern, lehetőleg a szecessziós irány felé iparkodnak, de a szokás hatalma folytán a barokk stílusba esnek vissza. De még a bécsi szecesszionisták hibáiba is esnek: túlterhelik a munkákat lombfűrész-készítményekkel; de míg *Olbrich* és az iskolája azon vannak, hogy a lombfűrészjelleg lehetőleg elrejtessék és amíg ezek a lombfűrész csak akkor veszik igénybe, ha a szeszélyes vonalozás díszítményeit másképp nem érhetik el, addig ott minden választás nélkül és oly helyeken dolgoznak lombfűrészszel, a hová ez nem való. Így p. o. *Markovics* János szalonbútorán, a melynek kárpitrészeit ifj. *Hoffmann* Alajos készítette, abban mutatja a modern karaktert, hogy ülőbútorainak háttámaszát, valamint üvegszekrényeit, csak azért, hogy bizonyos kacskaringós vonalozást érjen el, majdnem egészen lombfűrész munkával készíti, ezáltal s mert a székek s kanapé támaszát faragásokkal koronázza, megfosztja a bútort attól a síma és látszólag konstrukció jellegtől, a melyet a bécsi bútorok mutatnak. Épp ily logikátlanok és helytelenek a *König* Izidor faragásai, a ki bútorait még azonkívül különféle, a szerkezetből ki nem nőő szögletekkel és csúcsokkal látja el, hogy azoknak a modern vonalozásnak karakterét megadja. Hogy az mily furcsaságokra vezet, legjobban mutatja kályha-ellenzője, a mely a hajlott körvonal kedvéért felfelé egy phrygiai sapkában végződik, a mi úgy tűnik föl, mintha a paravent egy hálósipkát viselne. Sikerültnek csakis a mezőbe rakott intarsia mondható. A modern vonalnak a barokkba való teljes átvedlését mutatják *Juhász* Sándor és *Lengyel* Lőrinc

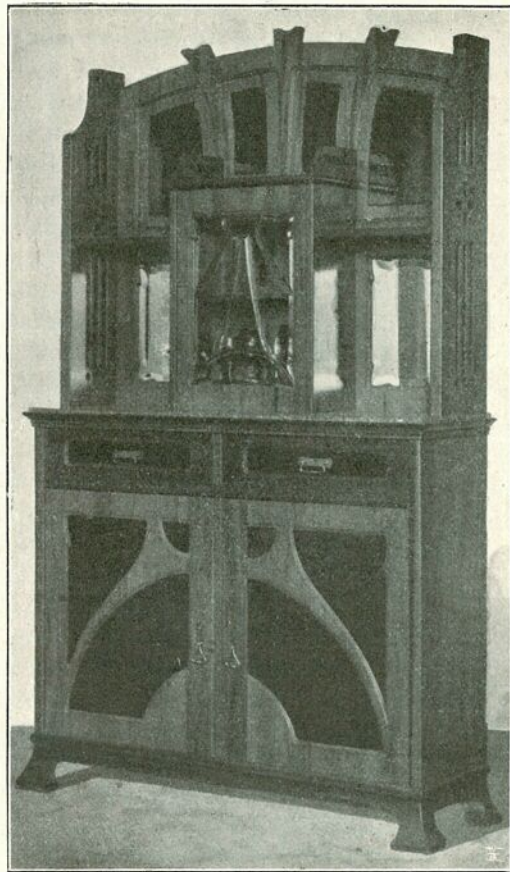
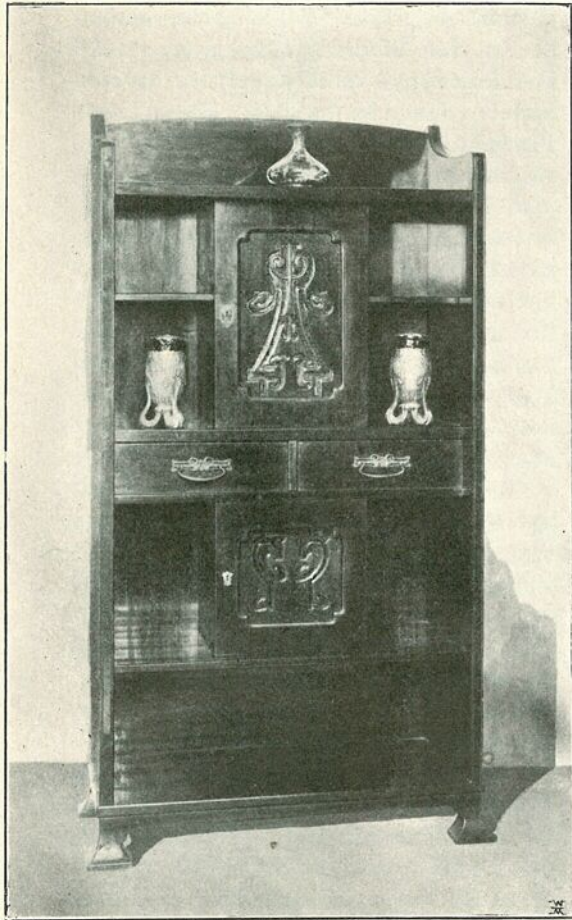
ZSÖLLE.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE JAISER ÉS TÓTH.

ASZTALKA.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE PETRÁSZOVITS JÁNOS.

ÁLLÓ-ÓRA.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE JAISER ÉS TÓTH.

RÉSZLETEK AZ EBÉDLŐBŐL.
 TERVEZTE HORTI PÁL.
 KÉSZÍTETTE JAISER ÉS TÓTH.

Szegedről, a ki a lombfűrésznek is túlságos sok tért enged és csak a csinos világos betétek vonalozásában tesz tanúságot jó ízlésről. Eltévedésnek mondható a *Kulhanek* dolgozószobája, a mely az arabs stílusnak egy nemét mutatja. Eltekintve attól, hogy visszásnak mondható, ha egy írószobát oly népnek a stílusában készítünk, a mely jelenleg az írással vajmi keveset foglalkozik, az egyébként oly csinos arabs faragások itt ízléstelen szurrogatumokkal vannak pótolva: rudakra applikált golyócskákkal és lemezekkel. A *Polgár* Alajos szekrénye sok szép részletet mutat; az üveg helyes alkalmazása folytán nagyon jól hatna, ha a veretek jobban és szerveesebben volnának alkalmazva. Egy *Hirschler* által tervezett és *Bernstein* K. H. által készített pohárszék, masszív szerkezetével és sajátos faragásaival emlékeztet a skandináv népek munkáira.

Nagy Lázár a magyar stílust akarja feléleszteni s pedig régi magyar díszítmények alapján. Bármily elismeréssel adózom is *Nagy* pozitív tudásának, mégis be kell vallanom, hogy dolgai majdnem kellemtelen benyomást keltenek. Szerkezeti részükben abszolute nem értem bútorait. Sem célukat, sem értelmüket nem fogom fel, de a legjobb akarat mellett sem találhatok bennük magyar karaktert, ha csak a használhatlanságot és furcsaságot nem tartja magyarnak. Ő csak a díszítményi motívumokban magyar. Valóban jók csak a könnyű ékítményekkel borított festett kárpitok. A többi fáradságos szerkezet benyomását kelti és ez által mereven és sajnosan túlhalmozottan hat. Így p. o. a divánon látható pávák. Teljességgel nem értem, miképp vedlik át *Nagy* úr helylyelközzel a legbanálisabb müncheni *Bourgeois* stílusba, a hogy azt a szekrény gambriusz-szerű díszítése és a festett gobelin mutatja.

Bördíszmű árúknak nem hozott új dolgokat a mostani kiállítás, csak a párisi kiállítás maradványait, köztük azonban sok kitünőt. Első helyen ismét *Nagy* Sándorról megemlékezünk, teljesen mo-

dern és mégis tősgyökeres magyar impresszionista rajzaival. Az ő keze alatt ember, állat, növény, felhő, víz, de még a levegő is ékítménynyé válik, a melyet merészen hajlott vonalokban stilizál. De talált is *Fischhof* Jenőben oly emberre, a ki a rajznak metszett munkában a bőrre való átvitelekor a művész intencióit kiváló finomsággal utána érzi és az által teljes hatást ér el. Egyetlen kifogáskép csak a kissé kezdetleges és a művészi külsőnek meg nem felelő belső kiállítást sorolhatnám fel. Különös megemlézésre méltó a nevezettek által készített párisi idegenkönyv, melynek reprodukív részét *Czettel* és *Deutsch* kitünően készítették. Ez a modern magyar dekoratív művészetnek egy valóban becses műtárgya. Nagyon szépek a *Tull* Győző készítette bőrmozaikek és kézzel préselt munkák, csak-hogy némely darabon túlságos sok aranyozás, miáltal imitt-amott vásárszerű jelleg mutatkozik.

Dicséretet érdemel *Nagy* Rezső, a kinek bőrmunkáit nagyon csinos veretek díszítik, továbbá *Burg* Ármin, a kinek egyes munkái azonban a szegezett veretek folytán kissé parasztosak. *Gottermayer*-nek ismert mozaik és kézzel préselt kereteiből és könyvtábláiból is láttam egynehány csinos darabot.

Márkus Géza érdekes egyénisége mint ujonc mutatkozott be az iparművészet terén. Könyves Kálmán részére néhány keretet tervezett, a melyek úgy a vonalozásra mint az ékítményre nézve nagyon érdekesek. Különösen tetszetősek a mélyen faragott ékítményűek, míg az ércveretűek első pillanatra bár hatásosak, de később már szembeötlő a vonalozásnak szeszélyes és bodor volta. Könyvtáblái teljes elismerést érdemelnek: pontos és relativ egyszerű módon, kevés vonallal díszíti a tért és azonfelül a vonalozásnak oly jelleget tud adni, a mely a könyv tartalmának megfelel. Szőnyegtervezete csinos, a mi a színvegyítést illeti, de a szövőmunkára, úgy látszik, kissé komplikált lesz.

Elismerésre méltó a Könyves Kálmán-nak az a vállalata, hogy sokszorosítás által jobb szoborműveknek szélesebb körökben elterjedést szerez. De itt is a jóízlés nem mellőzhető. Helytelen például a Telcs-féle gyönyörű magas reliefnek eozinban való reprodukciója, mert plasztikus, nyugodt hatása az eozinnak nyugtalan, irritáló színjátéka által teljesen elvész.

Mind rendesen, úgy ezúttal is különféle rajz és terv került a kiállításra. A Nagy Sándortól valók valóban elragadók, igazi kis műremek. Még egészen fiatal, vad és még ki nem forrt tehetség a *Sternberg Dezsőé*. Építészeti tervezeteiben még gyakran mankókon jár, másoknál keres támaszt, de azért mégis hébe-korba neki is van mondani valója. *Kohanovszky Margit* kisasszony szép tehetségről tesz tanúságot. Tapéta-tervezetei részben nagyon jók és kályha-ellenzője sem rossz. Teljesen érthetetlenek a *Tattay Ferenc* tervezetei. Ez a háromemeletes tükörszekerény, a melyet tervezett, a secessziós iránynak ama kinövéséi közé tartozik, a melyeket nem lehet eléggé elítélni, mert szinte kompromittálják a modern művészet jó hírnevét. Nagyon jók ellenben a *Basa Jenő* nagy csendéletei. *Horti Pál* az ismert grés flammés-jainak egy gyűjteményét állította ki. Ezek kísérletek ugyan, de úgy a formákban mint a zománcnak irritáló hatásában szép sikert ért el már; igazán sajnálatos volna, ha fölthagyna kísérletezéseiével.

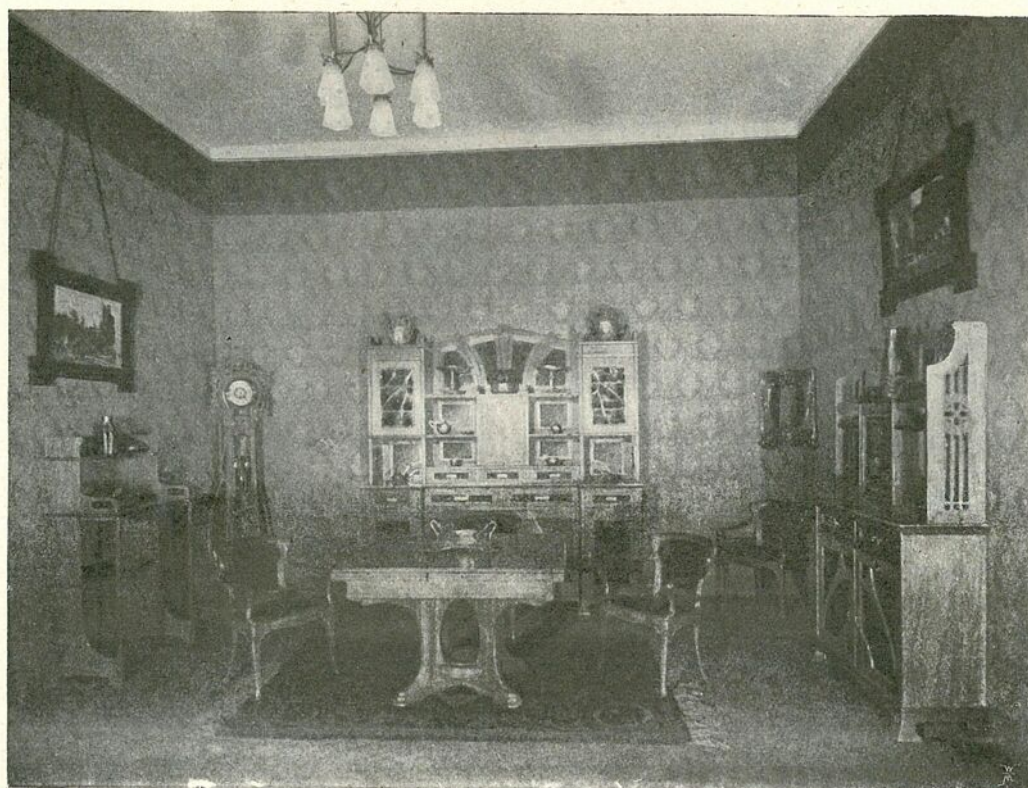
Magától értetődik, hogy *Zsolnay* most is nagy kollekcióval van képviselve. Eozin dolgai mindenkit elragadnak fénylő ragyogásukkal, a mely a legkülönfélébb színeket mutat. Most is található egynehány nemcsak dekorban, de a mintázásban is kitűnő darab, a mely nyilván *Abt Sándor* művészetét dicséri.

Az üvegmunkáknál első sorban *Roth Miksa* érdemel figyelmet, a ki most már az üvegfestészetet épp oly virtuoz módon kezeli, mint az üvegmozaikot. Nagyablakának belső része valóban mintaszerű az üvegfestészetnek ezen nagyvonalú deko-

ratív kezelésével, a mely a felület jellegét megtartva, mégis a színfokozás segítségével a távlati mélység látszatát nyeri. Ugyanez áll a felületszerűen dolgozott üvegmozaikra nézve, mint a dekoratív tájképen látható, míg a másik tájkép (a fákkal) bizonyítja, hogy az üveg-szegmozaiktechnika semmiképpen sem alkalmas a modern dekoratív festészetre. Azt az egyet azonban nem foghatom fel, mikép adhatott *Roth* gyönyörű üvegeképének oly keretet, mely nemcsak hogy semmiképpen sem illik hozzá, de még rajzban és színben is el van hibázva és mindamellett még ízléstelen is.

Walther Gida üvegfestményei, a melyek *Horti* kitűnően rajzolt tervei után vannak készítve, bár nem oly becsesek, de azon előnyben részesülnek, hogy sokkal olcsóbbak. Mivel *Hortinak* azzal kellett számolni, hogy üveglakainak körei, bútorainak hatalmas köreivel összevágjanak, le kellett mondania a többszörös üvegrétegekről, a melyek egyedül alkalmasak azon mély, szinte tüzes színhatás előidézésére, melyet *Roth* elért. Ő mindenütt csak egyszerű, színes üveget alkalmazott s ezáltal dekoratív képeinél p. o. annál, a mely a csarnokban látható, gyakran kénytelen volt összefüggő színfelületeket különféle ólomfoglatokkal kettévágni s ezáltal az egységes felület hatást zavarni. Ezért ablakai közül azok a legjobbak, a melyek tisztán vonalszerű díszítményűek.

Nagyon érdekesek továbbá az egy új amerikai szabadalom után, melyet *Walther* rövid idő előtt megszerzett, készített úgynevezett *Cloisonné*-mozaikok. A mennyire észlelhető, az új technika abban áll, hogy a rajz agyagalapban — épúgy mint a többi *Cloisonné* munkáknál — egész vékony sárgaréz rudacs-kákkal beillesztetik és az így keletkező nagyobb és apróbb rostok egész kis üveg gyöngökkel rakatnak ki, a melyek az agyagalapban bennragadnak. A mennyire a kevés kiállított tárgyakból észlelhettem, ezen technika segítségével nagyon finom

EBÉDLŐ.
 TERVEZTE HORTI PÁL.
 KÉSZÍTETTE JAISER ÉS TÓTH.

ELŐCSARNOK.
 TERVEZTE HORTI PÁL.
 KÉSZÍTETTE TÁLOS PÁL.

RÉSZLETEK AZ ÚRI DOLGOZÓ SZOBÁBÓL.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE MAHUNKA IMRE.

irrizáló fényhatásokat lehet elérni. Hogy elég tartós-e ezen technika, hogy épület-homlokzatok díszítésére is lehetne használni, azt természetesen csak az idő fogja megmondani.

Sovánka Imre úgy az ékítményben mint a színezésben sokkal művészebb mint azelőtt. Bár még nincs a franciák magaslatán, munkái mégis azzal az előnyvel bírnak, hogy művészi jellegük mellett sokkal olcsóbbak. *Giergl* Henrik most is állított ki különféle, modern és magyar ékítményekkel díszített üvegeket. Egy vitrinában az *első magyar üvegrészvénytársaság* által készített, csiszolt üvegekészlet látható, a mely a budai királyi palota részére rendeltetett meg. Ha ezen üveg művészi jellegéből az új királyi palota egész berendezésére lehetne következtetni, akkor ez bizony nem lesz valami nagyon örvendetes. Az úntig hallott kifogást, hogy egyrészt a királyi palota régi részeinek berendezését, másrészt a háziúr, azaz Ő Felségének secesszióellenes ízlését kellett tekintetbe venni, nem fogadhatjuk el. Mert ha Bécsben, dacára Rainer főherceg és az egész bécsi iparművészeti egyesület, nemcsak az „*Österreichisches Museum für Kunst und Industrie*“ modernizálását, de azt is keresztül tudták vinni, hogy az udvari új beszerzések legnagyobb része a modern ízlésnek felel meg, úgy csak egy kis egyszerűséggel mi is elérhettük volna ugyanazt.

Nagyon érdekes darab Horti ékszerkaszettája, mely Párisban is ki volt állítva. Ebben a darabban a modern ízlés az egy kissé régies hatással harmonikusan összevegyül.

Egy nagyon finoman mintázott korsót *Szirmai Tóni* hozott. Bár francia ízlésben dolgozik, de nincs benne a franciáknak elpuhult, csak pikantériát és eredetiséget hajhászó jellege. Inkább erőt és természetességet mutat.

A zománc terén nagyon sok az érdekes és az új a kiállításon. *Rapoport*, sajnos, csak régibb munkáival vett részt. Újabb

alkotásai még fokozottabb báj fölött rendelkeznek, mert színben és fényben színes drágakövekkel vetekszenek. Minden állásban, minden világításban más a tündöklése, a ragyogása. Ez a színhatás oly erős, hogy majdnem megfeledekezünk a formáknak kezdetlegességétől. Ez a hatás oly erős, hogy minden más foglalat, mint az egyszerű, sima, lineáris zavarólag hat. Így p. o. az egyik ékszerkaszettánál *Rapoport* különféle tarkán zománczott boglárók applikálása által magyar jelleget akart elérni, e helyett azonban nyomasztólag hatolt a tulajdonképeni zománc fényére. Nagyon érdekes a két kis serleg egész vékonyan applikált, átlátszó, festő zománccal és figurális díszítésekkel. Egyelőre még kísérletek ugyan, melyeknek értéke inkább a technikai mint a művészi oldalon keresendő, mert a kiállított darabokon még nem sikerült színhatást, tónust elérnie, de ha sikerülne neki ezen technika mellett még a színek valeur-hatását is előállítani, úgy az a zománctechnika művészi kihasználása szempontjából sokkal fontosabb lenne, mint eddigi munkái.

Huber Oszkár azon kísérletek alapján, melyeket már hosszabb idő óta *Wartha* Vince műegyetemi tanár műtermében folytat, egy sokat ígérő újítással lépett föl. Ő az ércfelületeket opákszománccal borítja, melynek edzés által különféle fényt és rajzot ad. Ez által egész sajátos hatásokat ér el. A zománc majd úgy tűnik fel, mintha különféle színekkel volna becsipegetve, mint a legfinomabb kínai Craquelés, majd pedig erekkel borított mint a márvány. Ezután mindenféle szélsőleges rajzokkal hintik be: csillagokkal, körökkel stb. A zománcnak egész gyenge floreszkálásával összekötve, a mely hasonló a régi üvegéhez, rendkívül finom fény- és színhatások állanak elő. Ha *Huber* majd uralni fogja rajzának különféle alakjait és azok nem fognak pusztán a véletlentől függni, akkor, a formák jobb kiválasztása mellett, még sok művészi sikert fog ezen technikával elérhetni.

Hibján Samu tanár zománcmunkái, melyek ezúttal kiállítottak, nagyobb részt a párisi világkiállításról ismeretesek. Festőzománcával, a mely tompa és színtelen, csak nehezen tudok megbarátkozni, de rekeszománcát már inkább megbecsülöm. Természetes, hogy munkáinak hatása a rajzoktól függ, a melyek rendelkezésére állanak. Itt különösen megemlítenők a széles, hajtott vonalakban készített ékszerek, melyeket Horti Pál tervezett. Némelykor ugyan, (pl. a nagy csattnál) régi hibájába esik vissza Horti, túlságosan tömörre lesz, míg az ékszer már a rendeltetésénél s a zománcnak finom, virágszerű hatásánál fogva, csak egész könnyű, úgyszólván takarékos vonalozást bírhat el. E tekintetben csak óvhatom fiatal művészeinket a legmodernebb francia ékszművészet követésétől: *Lalique* René, a híres, a drágán fizetett és sokat keresett, a legújabb munkáiban, úgy látszik, már tévúton van. Túlzott, majdnem barok. *Vever* ugyanabban a hibában leledzik és vele sok más francia művész. Nem oly ékszereket készítenek, melyeket viselni lehetne, vagy a melyek az emberi test díszítésére alkalmasak, hanem a vitrinákba való kirakattárgyakat. *Colonna* és *Dufresne* jobban tud mértéket tartani. De ez a kettő még mindig a lineáris ékítményt részesíti előnyben, a kőnek pedig csak az ékítményen belül, színhatáskép engednek szerepet. Különösen *Dufresne* e tekintetben oly finom, úgyszólván szűzies, hogy munkái a *Lalique*éhoz hasonlítva olyanok, mint egy édes bimbószerű lány, egy fölcicomázott *grande cocotte*-al szemben. Épp azért nem *Lalique*-ot, hanem őt ajánljuk az ékszműmunkákkal foglalkozó művészeink figyelmébe.

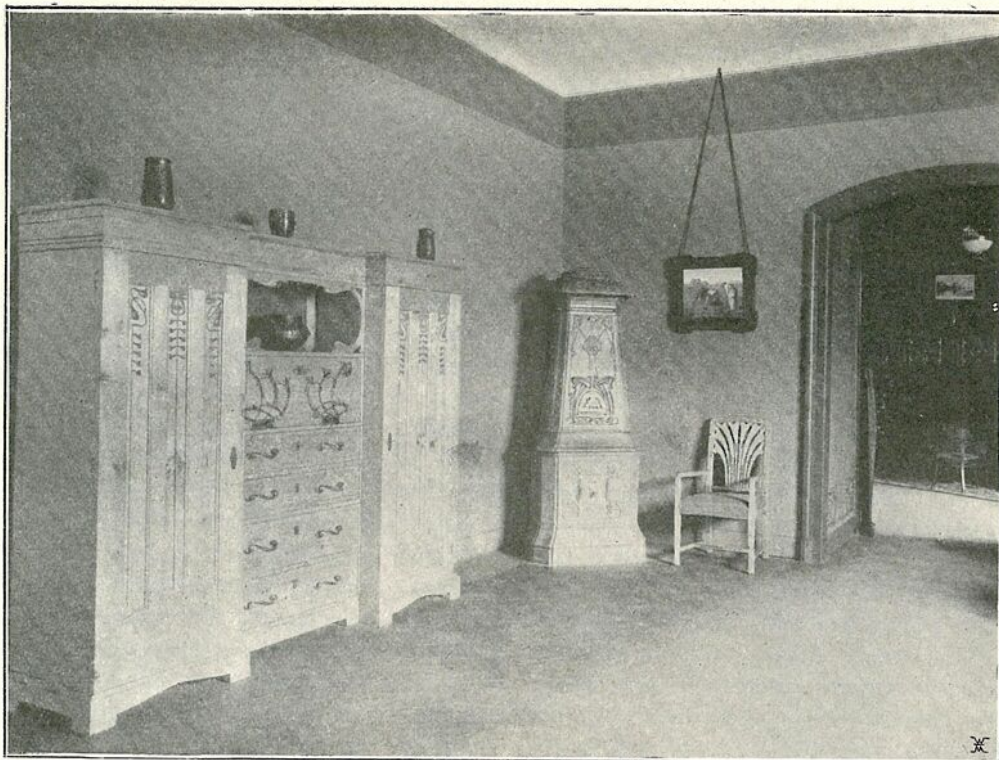
Wisinger Mórtól és *Link* Istvántól szintén vannak zománcok és ékszerek a kiállításon. Közte sok jó, de semmi új, mert sajnos, még mindig jobban szeretik a régi formákat és mintákat mint a fiatal művészek tervezte modern dolgokat.

Kriegler D. ékszerei egytől-egyig vieux

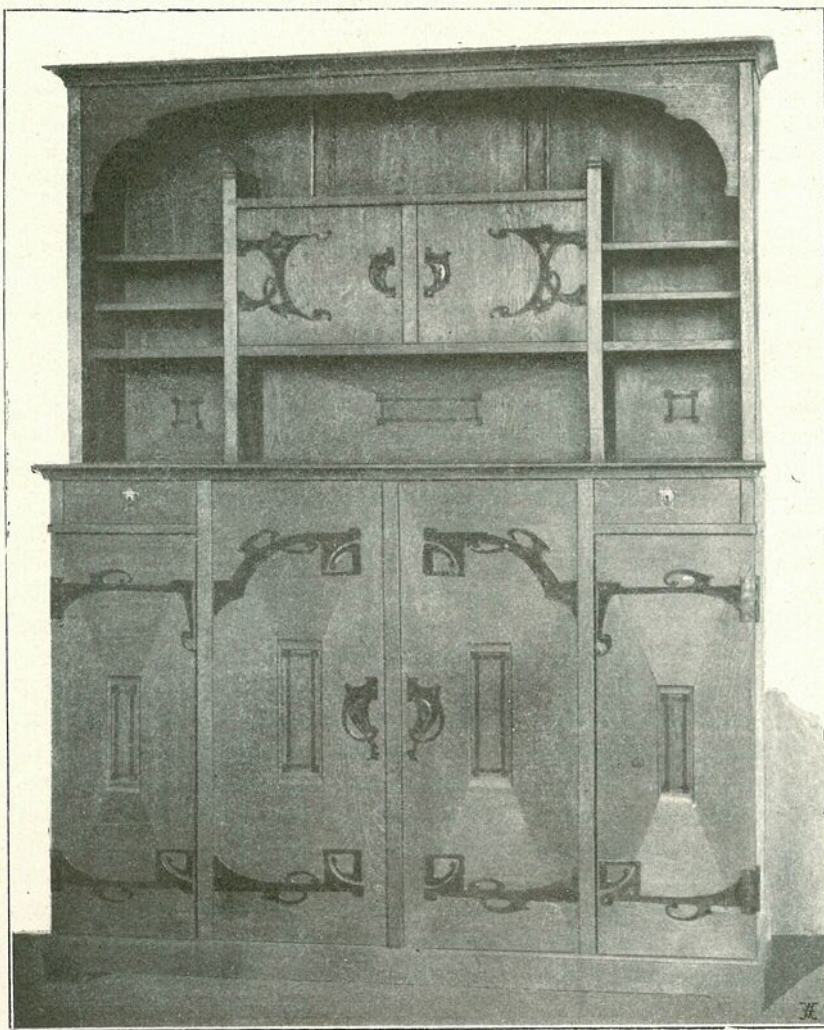
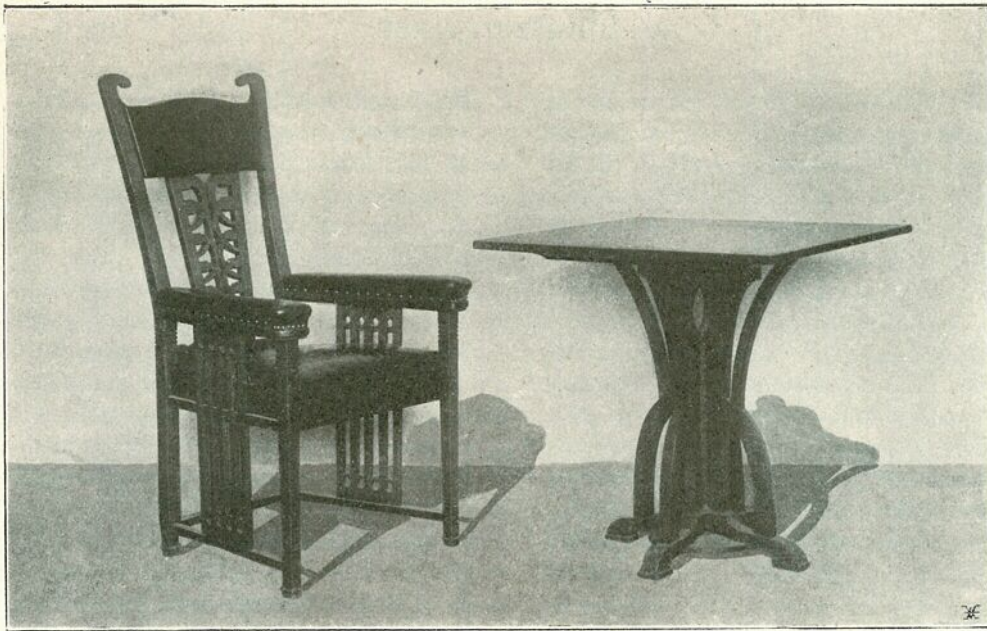
jeu-k. Nem a rendeltetésre, sem a művészi formára vagy a kövek fény- és színhatására fekteti a súlyt, hanem a nyers értékre, a mely meglehetősen dicsekvéssel az előtérbe szorul. A kísérlet, a kassai zománc-láncnak az ötvös kiállításról ismert formáját akképp felhasználni, hogy a zománc helyett színes drágakövek alkalmaztassanak, nem sikerült. Mert nemcsak hogy a zománc puha, szelid fénye soha sem pótolható egy hasonszínű drágakő ragyogó fényével, de azonkívül oktalan volna, egy szép és olcsó hatást egy rosszabb és drágább hatással pótolni akarni, csak azért, hogy az ékszernek tolakodóbb pénzértéke legyen.

Sok figyelemreméltót találunk a *Szandrik*-gyár kiállításában, a mely ezúttal nemcsak ezüst-, de alpakka- és bronz-tárgyakat is tartalmaz. A ki ennek a gyárnak munkáit régebről ismeri, kénytelen lesz bevallani, hogy azok úgy tehnikai, mint művészi szempontból jelentékenyen javultak. Öröndetes továbbá, hogy ezen gyár, bár még nincsen egész lélekkel a modern iparművészet áramlatában, mégis, legalább részben, újat hoz az agyoncsépelet régi mustrák helyett. Megesik azonban ezzel a gyárral, a mint az megesik mindenkivel, a ki csak felerészben van valamely dolognál, hogy az új formák és ékítmények művészileg elhibáztak. És pedig vagy azért, mert a réginek és újaknak lehetetlen kompromisszumából keletkeztek, vagy pedig azért, mert a modern formák és vonalak nyelvét az ízléstelenségig túlozzák.

Sokszor hallottam már jelentékenyebb műiparosoktól, hogy a modern művészetnél nagyon szívesen áldoznak hébe-korba, de a produkciónak nagyobb részével a régi kerékvágásban kell maradniok, mert a közönség zöme konzervatív lévén, nem akar lemondani a régi, megszokott formákról. Az én véleményem azonban az, hogy nem a közönség maradiságában rejlik a hiba, hanem műiparosaink nemtörődömségében. Hisz utóvégre még sem ugyanazokat a régi formákat hozzák szüntelen, hanem a szeszélyek és a divat

ELŐSZOBA BUTOR.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE MAHUNKA IMRE.

RÉSZLETEK
AZ ELŐCSARNOKBÓL.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE TÁLOS PÁL.

szerint változókat. Ha pedig a közönség ezt a változást megtűri, akkor nem értem, miért nem tűrne meg olyan változást is, a mely az új művészethez vezet. Igaz, hogy ez esetben szükséges lenne, hogy a közönségnek csak a modern művészet java nyújtassék. És ebben rejlik éppen a hiba. Azok a műiparosok, a kik a modern művészetnek nem saját érzelmükből, hanem csak divatból hódolnak, nem igazán modern művészeknél rendelnek tervezeteket, hanem a különféle folyóiratok közlései nyomán csináltatnak valami hasonlót. Az a rajzoló azonban, a ki a modern művészetnek csak külsőségeit látja, abban az óhajban, hogy ultra modern legyen, csak a legextremebb, úgynevezett secesszionista mintákat választja, a melyeket még a saját ízléstelenségével tetézi. Így Sandrick munkái közt is ilyenekre akadunk. Nem tagadható azonban, hogy e tárgyak tehnikai kivitele nagyon jó s hogy csak előkelő, művészi vezetésre lenne szükség, arra, hogy ez a gyár mihamarább igazán előkelő művészi niveau-ra emelkedhessék. Teljes dicséretet érdemelnek a lapos ékítményű rézedények, a melyek igazi művészi hivatottságra mutatnak.

Egy meglehetősen gazdagon megtöltött vitrinában Beck Ö. Fülöp munkáit látjuk. A mit már korábban dicsérve említettem, az ma még fokozottabb mértékben áll fenn. A figurális elemek ékítményekre való felhasználása s a formák szerves kiképzése iránti érzéke azóta lehetőleg még fokozódott. Munkáiban az összes részek mindig szervesen összefüggnek és ez az, a mi nagy előnyére megkülönbözteti Beck-et tanítójától, a franciáktól, a kik, ha jó ötlettről van szó, a praktikus kezelést és a tárgynak rendeltetését figyelmen kívül hagyják, csak azért, hogy eredeti és becses objet d'art-alkossanak. A lapos relief kezelésében szintén nagy a haladása. Ezeket oly finomsággal tudja elérni, hogy minden plasztikus pompa mellett szinte leheletszerűek.

Befejezésül még Rubin A. és fiai ezüstmunkáiról akarok megemlékezni, a kik

a tavalyi munkáikhoz képest azonban nem mutatnak haladást. Megemlítem továbbá *Beschorner* bronzöntéseit, de ezek közt sincs valami nagyon különösen érdekes új dolog, hacsak nem Führer (Füredi) Rikárd két kandeláberje.

A vasművesség ezúttal is elég jól volt képviselve a kiállításon. Legtekintélyesebb csoportjuk volt *Forreider* és *Schiller* vasműveseknek, kik egy hatalmas, értelemmel kovácsolt erkélyrácsot mutattak be, mely Zala György házát fogja díszíteni. E mellett, a minden tekintetben kitűnő munka mellett, több kisebb tárgyat és két, naturalisztikus modorban készült nagyszabású munkát állították ki: egy sírkő mellett álló természetes nagyságú pálmát s egy szintén sírboltra szánt óriási virágkoszorút.

A pálmánál persze — nagy vonalú strukturája és törzsének kemény és erős volta miatt — a naturalisztikus kidolgozás nem hat zavarólag, de a virágkoszorún, úgy érzem, egyenesen — visszataszító. Mert ámbátor a koszorúnak minden egyes levelét, szirmát, virágát szinte puhának kovácsolták, rosszul esik a bársonyos, színekben tarkázó virágot, a melyet meleg arcomhoz szeretnék szorítani, hogy lehűtsem vele: kemény, éles vasból valónak látnom. Teljesen értelmetlen játékká lesz a vasvirág, ha — a mint ezt *Halász Imre* vagy *Sárváry János* az 1885-diki kiállítás óta meghonosított rossz hagyomány szerint teszik — használati tárgyat, például íróasztal-készletet, vagy virágállványt csinálnak belőle. Sárváry különben néhány inkább lineárisan ornamentális megoldozást kívánó, a vas természetének jobban megfelelő tárgyat is állított ki. Kivánatos dolog, hogy ennek a nyilvánvalóan törekvő műiparosnak a jövőben, hazai művészekről, jobban megfelelő rajzokat és terveket szerezzenek. Hiszen azok a dolgai, a melyeket Horti rajzai alapján készített s a melyek a Horti-szobákban láthatók, arról tanuskodnak, hogy Sárváry kitűnően érti a maga mesterségét. Megmunkálás dolgá-

ban igen jeles a *Pader* Nándor vaspillére, míg ellenben a *Hochmann* József naturalisztikus bokrétája (azt nem is tekintve, hogy bizony kómiikus dolog a kis virágállványra akkora nagy apparátust pocskolnani) sem olyan puha, sem pedig olyan, szinte kézzel modellált, mint a *Forreider* ugyanilyen fajta munkái.

Dicséretre méltóak a *Seidner* M. márványművei, melyeket a soborsini műiparos Radóné Hirsch Nelli tervei szerint készített. A művésznő, különösen a vázákban, finoman alkalmazkodott a materia keménységéhez. A modern vonalzatú szalagornamensnek szobrászjellege is van, de meg azonkívül igen ügyes az összeköttetés közte és a lábak s a fogók között, úgy hogy ezek nem úgy hatnak, — a hogy rendszeren szokták — mintha a tárgyakra csak úgy föl volnának ragasztva, hanem úgy, akár csak kinőttek volna a váza testéből. A posztamentumok ellenben egytől-egyig nehezeknek, vaskosoknak látszanak. Azt hiszem, hogy a szép márványnak pompás színjátéka könnyebb és finomabb munkájú dolgokon sokkal inkább érvényesülhetne.

Legvégül a szövő- és kézimunkákról akarok megemlékezni. Legkülönbek közöttük a *Kovalszky* Saroltái. Ámbátor még csak rövid ideje, hogy a scherbeckiek modorában dolgozik, mégis azt hiszem, hogy a munka pontosságának és finomságának dolgában máris fölülmúlja amazokat. Annyi ügyesség és művészi intelligencia nyilvánul a munkáiban, hogy rászolgált velük az erősebb anyagi támogatásra, annál is inkább, mert idehaza is, az idegenben is, nemcsak a művésziellen európai, hanem a manapság nagyon is kedvelt keleti vásári árút is alaposan szorítani lehetne velük.

Csinosan stilizált munka, és zöld, kék és arany színével kellemesen hat, ámbár nem nagyon eredeti, hanem inkább angol nyomokban jár a *Sebestyén* Arthurné applikációs munkája. Határozottan figyelemre méltók a *Mirkovszkyné* munkái.

De nem a bársonyra festett állatképei, a melyek meglehetősen banálisak, hanem azok, a melyek a hollandiai batikra emlékeztetnek. Különösen jól hatnak náluk a beégetett barna konturok és bennük a halványabban olajfestékekkel florealisan festett dekorációk. Azt hiszem, hogy ez a hatás még jobban érvényesülne, ha *Mirkovszkyné* pusztán csak a vonalos ornamentalsre alkalmazná.

Gaiduschek kisasszony, a kinek diszító tehetségéről már többször szólottam dicsérettel, ezúttal is néhány nagyon érdekes dolgot állított ki. Azt látom, hogy a tehetsége, a helyett hogy megtisztulna, belevész túlzó-szeccszionista lehetlenségekbe. A fémmunkáinál ezek még valahogy friss naivitáskép hatnak, de már a tulajdonkép való kézimunkánál nagyon is meglátszik rajtuk a mesterkelt szándékosság. Tehetségesek a *Tóth* Béláné mintázatai is. Pontosak és tiszták, de még nagyon kevés bennük az egyéni jellemzetesség. Szinte meglátszik rajtuk, hogy készítőjük keservesen belefáradt a készítésükbe. Függyönyének diszítése kicsinyes és cikornyás. Dicséretre méltó a *Kabay* Dánielné csomózott selyemszőnyege, noha a *Sarkadi* E. által készített tervrajz és szín dolgában az olyan kis méretekhez képest nagyon is komplikált. A nagyobb dicséretre érdemesek most is a pozsonyi „*Izabella* Háziipar-Egyesület“ munkái. Nagy kár, hogy az egyesület egyre ugyanazokat a rajzokat és mintákat mutatja be, noha — pusztán csak üzleti szempontból is — több gondot kellene fordítani a munka művészi részére és a változatosságra.

A kiállításban ezúttal részt vett tajtékaragó mester is. *Felsberg* Zsigmond kétségkívül ügyeskedik a tajtékaragásban, de már az ízlésnek nem ugyanakkora mestere. Mosolyt keltő dolog, a mikor a pipa tulajdonképpen hegység, a melyen erdő is van, lovagvár is. A pipa, ha már pipa, hadd legyen pipa.

Diner-Dénes József.

ÚRI SZOBA.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE MAHUNKA IMRE.

RÉSZLET HORTI PÁL ÚRI DOLGOZÓSZOBÁJÁBÓL.
A BUTORT KÉSZÍTETTE MAHUNKA IMRE,
A KANDALLÓT A ZSOLNAY-GYÁR.